

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมากในด้านสภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ แนวความคิดและการกระทำ มีการแบ่งแย่งแข่งขันและทัน เข้าหาวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตแปรเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่นนี้ก่อให้เกิดความ เห็นแก่ตัว ขาดคุณธรรมและจริยธรรมมากขึ้นทุกที ฉะนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาวะที่สังคม มีการแข่งขันกันสูง จึงต้องเริ่มต้นกันที่จริยธรรมส่วนบุคคล หากไม่แล้วมนุษย์ในสังคมใหม่ก็จะไหล ไปตามกระแสสังคมของวัตถุนิยมจนลืมคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามของเราไป สถาบันต่าง ๆ ในสังคมต่างตระหนักถึงปัญหาทางสังคม และความสำคัญในการเร่งพัฒนาจริยธรรมให้บังเกิดแก่ บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับเด็กในวัยเรียนสมควรได้รับการวางพื้นฐานทางจริยธรรม ให้เข้มแข็งที่สุด เพื่อ เด็ก เหล่านั้นจะได้ เจริญเติบโต เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในภายภาคหน้า

ในระยะ 20 ปีมานี้ มักจะพบข้อเขียนและคำอภิปรายต่าง ๆ ที่พิมพ์เผยแพร่ในการ อบรมครูและในการประชุมสัมมนาที่เกี่ยวกับการสอนจริยศึกษา มักจะ เน้นว่าเยาวชนไทย ทุกวันนี้ถูกสิ่งแวดล้อมชักนำให้ประพฤติดนคิดหลักของศีลธรรมไปเป็นอันมาก ทั้งหันไปยึดค่านิยม แบบตะวันตกทำให้ละทิ้งขนบธรรมเนียมและกิริยามารยาทแบบไทยไปสิ้น ทุกครั้งเมื่อมีการอภิปราย ถึงปัญหาของสังคมไทยผู้อภิปรายซึ่งเป็นผู้ใหญ่ย่อมไม่ละ เว้นที่จะประณามพฤติกรรมอันเสื่อมทราม ของเยาวชน ความไม่มีจริยธรรมของเด็กในปัจจุบันที่เห็นออกมาเด่นชัดก็คือ ความก้าวร้าว ความเห็นแก่ตัว และรักใคร่ไม่ได้เลยนอกจากตัวเอง (กรมวิชาการ 2523 : 21) และต่างก็ พากันวิพากษ์วิจารณ์เรื่องความประพฤติของเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะพากันสงสัยว่าจริยธรรมของ เด็กเสื่อมหรือและจะแก้ไขได้อย่างไร (สุภา มาลากุล ณ อยุธยา 2518 : 16) จริยธรรม และศีลธรรมนั้นนับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างมี ความสงบสุข เรียบร้อยไม่มีปัญหาทางศีลธรรมมากมาย

สภาพสังคมกรุง เทพมหานครปัจจุบัน เป็นแหล่งสะสมปัญหา และความ เสื่อมทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะปัญหาทางจริยธรรมซึ่งความไม่เรียบร้อยต่าง ๆ ในสังคมไทยอาจเกิดจากคนได้รับการศึกษาด้านศีลธรรมหรือจริยศึกษาไม่พอหรือไม่ได้ผลเสียเป็นส่วนใหญ่ และปัจจุบันได้มีผู้เห็นความสำคัญของการปลูกฝังเด็กทางด้านจิตใจบ้างแล้ว ดังที่ได้มีผู้กล่าว เสนอแนะไว้ว่าค่านิยมที่ใหญ่ควรปลูกฝังเด็กมากที่สุดคือค่านิยมทางด้านคุณธรรม แทนที่จะมุ่งปลูกฝังค่านิยมทางวัตถุนิยม (สุนทรวิวัฒน์ 2522 : 101) หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ เริ่มต้นตัวในเรื่องการจัดจริยศึกษาขึ้น เป็นอันมาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดสัมมนาเกี่ยวกับจริยศึกษาขึ้นได้ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิอภิปรายกันถึงแนวทางการจัดจริยศึกษารวมการฝึกหัดครูได้จัดประชุม เกี่ยวกับจริยศึกษาขึ้นอีกหลายครั้ง รวมทั้งการทำโครงการการวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมสำหรับครูขึ้นนอกจากนี้จากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับจริยศึกษาอีกมากมาย (กรมวิชาการ 2523 : 87) โลกที่ เน้นการพัฒนาด้านวัตถุอย่างเดียวนั้นถึงก้าวหน้าก็ยากที่จะรักษาให้คงทน สิ่งที่ควรพัฒนาควบคู่กันไปก็คือด้านจิตใจในแง่ของคุณธรรมและศีลธรรม

จะมองเห็นความสำคัญของการศึกษาอบรมในด้านจริยธรรมได้จากการจัดหลักสูตร การศึกษาตามโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ที่ เน้นเรื่องจรรยาตั้งกล่าวมาแล้ว ยิ่งกว่านั้นใน พ.ศ. 2472 กระทรวงธรรมการยังได้ประกาศเพิ่มหลักสูตรทางจริยศึกษาขึ้น โดยให้มีการสอนเกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาขึ้นในโรงเรียนรัฐบาลทั้งหมดประมาณ พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มกำหนดให้โรงเรียนต่าง ๆ ทั้งโรงเรียนหลวงและโรงเรียนราษฎร์ ใช้หนังสือเรียนในหลักสูตรจริยศึกษาสำหรับชั้นประถมและมัธยม (ทินพันธุ์ นาคะตะ 2529:9) การส่งเสริมจริยธรรมจึงเป็นงานสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งในการให้การศึกษาและ เป็นงานอัน เร่งด่วนที่ จะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนา จริยธรรมของเยาวชนของชาติ

ในสมัยก่อนสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันแห่งแรกที่ให้การศึกษาแก่คนไทย การศึกษาของเราเริ่มต้นจากวัด โดยเฉพาะให้ด้านจริยศึกษา แม้ในปัจจุบันความสำคัญในด้านนี้ก็ยังมีอยู่ (ทินพันธุ์ นาคะตะ 2529 : 7) การให้พระสงฆ์ เข้ามามีบทบาทในการสอนจริยธรรมในโรงเรียน จะ เป็นการช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีแก่เด็กความรู้สึกในฐานะครูกับศิษย์จะ เกิดขึ้นได้คือ ความรู้สึกเคารพนับถืออย่างจริงจังอัน เป็นผลให้การศึกษาได้ผลสมความมุ่งหมายอีกแห่งหนึ่ง (เสาวลักษณ์ ชำนิล 2519 : 186-187) สถาบันศาสนาหรือวัดนั้นนับว่าเป็นสถาบันทางจริยธรรมโดยตรง

ดังที่เราได้เห็นว่ัฒนาธรรมประ เພ็ดตลอดทั้งคุณธรรมต่าง ๆ ที่คนไทยยอมรับนับถือล้วนมาจาก ศาสนาใหญ่ (น้อย พงษ์สนิท 2520 : 84) การที่นักเรียนบางคนได้เข้ามาศึกษาในโรงเรียน พุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งดำเนินการสอนโดยสถาบันศาสนาหรือวัดนั้นย่อมมีผลต่อการปลูกฝัง จริยธรรมแก่เด็ก เพราะสถาบันศาสนานับว่าเป็นสถาบันทางจริยธรรมโดยตรง ทั้งนี้ เพราะหลัก จริยธรรมที่สอนกันอยู่ใน เมืองไทย ส่วนใหญ่มาจากพระพุทธศาสนา (ถึกฤทธิ ปราโมช 2514 : 16) ปัจจุบัน พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา โดยการเผยแผ่ด้านศีลธรรมจริยธรรมแก่นัก เรียนแม่ในกิจกรรมด้านการเผยแพร่ต่าง ๆ ก็มุ่งที่จะช่วยอบรมจริยธรรมศีลธรรมแก่นัก เรียน นักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งตรงตามหลักธรรม และคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ต่อสมาชิกในสังคมว่า พระสงฆ์ ควรมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ บทบาททางการศึกษาคือ พระสงฆ์ต้องให้การสั่งสอนอบรมแก่ผู้อื่นให้ คำรงชีวิตได้ด้วยดี ซึ่งพระสงฆ์ต้องอาศัยความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ด้านการเผยแพร่คือ การให้การสนับสนุนกิจกรรมการช่วยให้มีการประพฤติปฏิบัติธรรมอัน เป็นประโยชน์แก่ไป ในสังคม และด้านการสงเคราะห์คือการที่พระสงฆ์ต้องให้คำแนะนำปรึกษา แก่ผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสงเคราะห์ทางจิต ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยหลักของพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ ได้นำเอาบทบาททั้งสามด้านไปปฏิบัติ ย่อมทำให้พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจที่ดี (พระมหาประยุต โศ 2513 : 56-67) จึงกล่าวได้ว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความเหมาะสมมากที่สุดที่จะสอน เนื้อหาธรรมะ ทั้งทางปฏิบัติธรรม เพราะพระสงฆ์เป็นผู้แตกฉานในทางธรรมวินัย มีศีลจาว์ครอันตั้งงามควรแก่ การเลื่อมใส ถ้าหาพระภิกษุสงฆ์เช่นนี้ได้บ่อย ควรจัดให้ครูผู้มีหน้าที่สอนศีลธรรมได้รับความรู้ และการปฏิบัติธรรมจากพระภิกษุสงฆ์ให้ เป็นที่เข้าใจซาบซึ้งให้เกิดมีจิตใจฝักใฝ่ในธรรมด้วยใจจริง จึงจะถ่ายทอดความฝักใฝ่ในธรรมแก่นัก เรียนของคนได้ (ละออ กาญจนะวณิช 2519 : 249-250)

จากงานวิจัยของ จิระศักดิ์ สักดิ์พิสิษฐ์ (2527 : 185) พบว่าครูในกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็น เกี่ยวกับการสนับสนุนทางการศึกษาที่พระจัดให้แก่โรงเรียนประถมศึกษา ใน เรื่องของการอบรมจริยธรรมนั้น พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความเหมาะสมกว่าครู เพราะผู้ที่ จะทำการอบรม จริยธรรมนักเรียนควรจะมีคุณลักษณะสำคัญคือ เป็นคนยิ้มแย้ม เบิกเผย พุดจาไพเราะตรงไป ตรงมา มีความยุติธรรมมีเมตตากรุณาอยู่เนื่องนิตย์ สงบเสงี่ยม มีความสำรวมระมัดระวังอยู่เสมอ อดทน เข้มแข็ง สามารถข่มใจตัวได้ทุกกรณี และต้องทำตัวให้ เป็นตัวอย่างที่ดี เหมือนที่ได้สอนผู้อื่น สิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่พระสงฆ์มีอยู่แล้ว

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงถึงเวลาแล้วที่สถาบันการศึกษาและสถาบันสงฆ์ต้องเริ่มมีบทบาทในการสร้างเสริมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนรวมกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น (สมนอมรวีวัฒน์ 2530 : 183) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันศาสนาอันเป็นรากฐานของจริยธรรม เช่น จริยธรรมของสังคมไทยก็ขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งคนไทยเรานับถือมาเป็ฯเวลาช้านานนับพัน ๆ ปี (ศึกฤทธิ์ ปราโมช 2530 : 128-129) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครกับการส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กเพื่อจะได้นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางสำหรับวางแผนปฏิบัติ หรือปรับปรุงบทบาทของพระสงฆ์ รวมทั้งเป็นการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับพระสงฆ์ เพื่อให้การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษามบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการสั่งสอนอบรม การสนับสนุนกิจกรรม การให้คำแนะนำปรึกษา และการ เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะบทบาทการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งบทบาทการส่งเสริมจริยธรรมของพระสงฆ์ ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการสั่งสอนอบรม ด้านการสนับสนุนกิจกรรม การให้คำแนะนำปรึกษา และการ เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อคกลงเบื้องต้น

1. ตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบสอบถาม ในครั้งนี้มีความจริงใจและตอบแบบสอบถามตามสภาพความจริง

2. พระสงฆ์ที่เป็นตัวอย่างประชากร เป็นพระสงฆ์ในวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการ และครูปริยัติธรรม คือว่า เป็นพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ และการพระศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอบรมและการสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

จริยธรรม หมายถึง แนวทางความประพฤติและปฏิบัติ ในสิ่งที่ตั้งตามสังคมนั้น ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำเกิดความพอใจว่า การกระทำนี้ เป็นสิ่งถูกต้อง เหมาะสม

จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง แนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ตั้งตามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ตามเนื้อหาในจริยศึกษา ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง การปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอนและจัดกิจกรรมทางจริยศึกษา ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตั้งตาม เนื้อหา จริยศึกษา ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยแบ่งบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการสั่งสอนอบรม หมายถึง การที่พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการเรียนการสอน และจัดอบรมสั่งสอนด้วยจริยธรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
2. ด้านการสนับสนุนกิจกรรม หมายถึง การที่พระสงฆ์ได้เป็นผู้ปฏิบัติหรือจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ด้านจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาโดยพระสงฆ์เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ให้การช่วยเหลือ ให้การส่งเสริม หรือเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
3. ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา หมายถึง การที่พระสงฆ์ได้เป็นผู้ให้การชักจูง และให้การพึ่งพาทางจิตใจ โดยช่วยแก้ไขปัญหา หรือให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
4. ด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การที่พระสงฆ์ได้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการชักชวน หรือชี้แจงให้สมาชิกในชุมชน เข้าร่วมหรือให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

พระสงฆ์ หมายถึง คณะสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการและมีตำแหน่ง เป็นเจ้าอาวาสวัดในเขตกรุงเทพมหานคร และครูปริยัติธรรมซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้ง จากคณะสงฆ์ให้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรผู้บวชเรียนใน กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยสรุป ดังนี้

1. ศึกษารวบรวมบทบาทรู้เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจากคำรณ วารสาร สิ่งพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในส่วนเนื้อหาสาระที่เป็นจริงศึกษา ในแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ และคู่มือครูเพื่อหาสาระสำคัญในการสร้างแบบ สอบถาม
3. การเก็บข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์พระสงฆ์ ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร จำนวน 10 ท่าน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ เพื่อนำมาเป็นข้อมูล เบื้องต้นในการสร้างแบบสอบถามต่อไป
4. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม 1 ชุด แล้วนำมาไม่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแนะนำแก้ไข แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่ ตัวอย่างประชากร จำนวน 10 ท่าน เพื่อตรวจสอบแก้ไขด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา ส่วนวน ภาษาที่ใช้เพื่อไปปรับปรุงแก้ไข ก่อนที่จะนำไปเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป
5. นำแบบสอบถามไปแจกให้พระสงฆ์ที่เป็นตัวอย่างประชากร จำนวน 123 รูป พร้อมทั้ง รอรับแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 4 สัปดาห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
2. ทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา
3. เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารและครูนำมาพิจารณาประกอบการปรับปรุงและแก้ไขการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา